

se summa rerum habeat, quam pacati inter se domini nostri reges sint, id est illi Illudovici, qualemque pacem ad consobrinum suum filium K. conservent : quia nos habitatores Italiae, et potius inquilini, seu, quod potissimum veritas ipsa testatur, præda nunc horum, nunc illorum, ægre nimis expectamus, donec inter se concorditor adinveniant cuiusmodi provinciam istam concedere velint : ut illi, prout oportet, singulariter subjiciamur : cæteris etiam, in quibus possumus, læti serviamus. De sospitate sanctitatis vestrae certum me reddere velitis, et vestris Romanæ pergentibus, seu reliquis pro sua necessitate Italiam petentibus intimare, ut ad me divertant, et in vestro honore eis aliqua impendam subsidia : et de statu sanctitatis vestrae lætificabor, et vos de mea, ut credo. In vestram jucunda et pigmenta ac medicamenta, quæ vobis congrua puto, vestrae dilectioni dirigere curabo. Munuscula quæ modo fuerunt ad manus vestrae dignitati direximus, hoc est palliolum diacrydium et aliud cocineum, tertium saphirini coloris, stragulas duas, duos ramos palmarum virides, et partem amigdalorum et thimama novum. Quod si opportunum vobis est, obsecro, ut unum admissarium generosissimum, celeritate et forma, quin et animo præstantissimum et alacrem, mihi fideli vestro dirigatis. Simul quodcumque volueritis grandioris pretii nihil injungentes, ut puto, ad vestram voluntatem paratissimo.

XXVII. *Responsio præcedenti epistolæ, qua status regum et regni exponitur.*

Nobilitatis et religionis summique sacerdotii dignitate sublimato N. illi Ecclesiæ pontifici N. illius Ecclesiæ indignus episcopus. Comperta sanctitate dulcedinis vestrae multum in Domino gavisus sum, sed et gaudeo et gaudeo. De perturbatione vero Italiae tum propter vestram et Ecclesiarum Christi inquietudinem et vastationem, tum etiam propter nostra detrimenta nimium contristamur : quia pauperima et arida provincia nostra quid amplius habitura est matre divitiarum suarum direpta. Sed Dei misericordia confidimus hanc tempestatem in brevi serenandam ; nam sicut demandastis mihi ut de regni pace et statu vobis certi aliquid significarem, et qualem pacem ad invicem conservarent tres fratres filii nostri domini Illudovici, et utrum nepotem et consobrinum, immo compatruelum suum filium K. in societatem suam accivissent ? Notum facio dilectioni

vestrae quia tres illi fratres ita se inmuta charitate complectuntur, ut summam Trinitatem mediam inter illos diversari credamus. Adeo omnia quæ ad illos seu privato, seu publice pertinere videntur, humanas res et vota supergrediuntur : et unusquisque eorum si possit, et potest fieri, plus alios quam seipsum diligit et diligeret. Et dominus quidem K. cum fratre Illudovici junioris, id est Galliam Lugdunensem et Treverim cum omni Mosellana regione, nec non Agrippinensem provinciam et Burgundioniam inter se dividendas acceperunt. Italiam vero et Tusciam et omnem Campaniam domino K. regendas commiserunt, qui etiam modo sanitate indulta et indepta quantocius vos per gratiam Dei visitabit, et omnem adversarum et prædonem de vestra provincia fugabit. Ineffabiles vestrae liberalitati gratias de magnis exquisitis muneribus quæ mihi dirigere curastis. De cavallo quem me expositulastis, scitote quia præstantissimum vobis mitto,

B Illorum de gente patrum, quos Dedala Circe Supposita de matre nothos furata creavit.
Vincul. vii. An.

Quod ne fabulosum existimetis aerius ei color innatus hoc verum esse comprobatur. Qui pervertitate Cillarum, animositate Rhebum, mirabili singularitate Bucephalum antecellat, et generosissimos pullos faciat : qui procul odoretur bellum, et gaudeat ad vocem tubæ, et cum sanguineam pugnam videat, dicat Vah : qui montes oppositos letus et alacris exuperet, et fluvios rapaces innatet, et latissimos lacus transvadet.

Belgica vel molli melius ferat Emseda collo,
Vincul. in Georg.

et humano sensu cognoscat quomodo sub quolibet homine se gerere habeat : hoc est sub juvenibus et indisciplinatis transversus et supinus, sub senioribus vero et gravibus humilis et rectus incedere norit. Debetis autem farre pascere, non siliquis fabarum et lupinorum, seu frondibus cerrarum et quercuum. Debetis autem puro amne et liquido fonte potare, non putentibus aquis ut vos eas nomine dicitis. Si hæc ei facitis, omnia quæ dixi et amphora in eo invenitis ; si vero hæc negligitis, et curam illi subtrahitis, immunis ero a mendacio, qui vobis bonum eum direxi, et qualiter habere deberetis instruxi. Vos autem vobis ipsis, aut ministris vestris de ejus villi. *Cætera desunt.*

FORMULÆ INEDITÆ.

EDITORIS PATROLOGIÆ MONITUM.

Formularum quindecim, quas jam editori sumus, quinque priores ex manuscriptis Bibliothecæ Regiæ excerptæ sunt; decem alias mutuati sumus, si tamen ultimam excipias, de qua suo loco dicitur, a Codice olim Pitheano, empto postea, id est anno 1837, a pessimo simul ac doctissimo sacerdote, nomine *Nichel*, cathedralis ecclesiæ Nanceii parochi, post cujus obitum, vendente ipsius nepote, manuscriptorum publicorum thesauris accessit, sicque omnium juris factus est. Illas quidem formulas ex supradictis fontibus jam pridem expressit, recensuit, ediditque in Collectione monumentorum ab ipso elucubrata cui titulus *Bibliothèque de l'École des Chartes, dominus Parde sus*, academiæ Inscriptionum humaniorumque litterarum sodalis, vir antiquitatis peritissimus, deque litterarum republica, si quis alius, optime meritis. Cujus annuadversionibus, ad incudem nostram penitus revocatis, proprias annotationes condidimus.

I. ^a *Sine rubrica.*

Biblioth. Royale, ancien fonds, 4627, n° 20 v° 21 et r°.)
Anno illo, regnum domno nostro illo rege, in men-

^a Hæc formula necessaria relatione sequenti connectitur : prior enim, numero xxxix signata in

D se illo, dies tantos, vir laudabile defensore et omnem curiam illius civitate. Vir magnificus ille prosectorum dixit : Peto te optime defensor et usque lau-

ms. 4627, instrumentum exhibet quo Actorum in registis curiæ insertio declaratur ; posterior, man-

dabilis curialis ut mihi Codices publicus ^a pedire jubeam, quia ^b alio alicui gestis prosequere debeam. Vir honestus ille defensor et curialis dixerunt: Patens tibi ^c quod dicis publicus; prosequere que obtas; dicere non moraris. Ille prosecutor dixit: Vir inluster ille, per mandatum tuum mihi rogavit atque injunxit ut igam ad civitate illa et cartolam cessionis aut dotis quem de res suas ad illa ecclesia aut ad illa femina adfirmavit, ipsa apud defensore vel omne curia illius civitate debere adfirmare et gestibus allegare. Ille defensor et curialis dixerunt mihi ^d datum quem in te conscriptum habere dixit, nobis presentibus recidetur. Ille professor et hoc modo recidavit.

II. • Mandatum.

(Ibid. f. 21 r° et 22 v°.)

Vir magnifico illo, ille. Rogo et supplico caritate tua ut has ad illa civitate, apud cartolam cessionis aut dote quam de res meas in pago illo, in loca que dicitur illas, ad illa casa Dei aut ad illa femina adfirmavit; ipsa cessione aut dote apud defensore, vel omne curia illius civitate debeas adfirmare et gestibus allegare, ut quicquid exinde hieris gesserisve, me in omnibus et ex omnibus ^f raptum et aptum, adfirmatum et in omnibus definitum apud me esse cognoscas; et ut hec mandatum per te firmiore reteneas, manu propria subter adfirmavi, et qui subscripserunt vel signaverunt in presente rogavi.

III. • Prologus de cessione.

(Ibid. f. 21 v° a 23 r°.)

Christianis fidelibus pia exortatio pronuntiat, hoc etiam illa tonutralis evangelistarum vox, sancto suggerendo spiritu, sua potestate concelebrat, aut faciat unusquisque in pauperes elemosina qui vult tartare evadere supplicia; unde et Dominus in Evangelio dicit: *Vende omnia que habes, da pauperibus, et habebis thesaurum in caelis.* ^c Pensemus ergo omnes Christiani quanta sit pietas et largiores redemptores, ut per hæmosina pauperum promittantur nobis thesaurum et regna caelorum. Procuremus igitur sicut Dominus et Salvator noster precepit; in quantum possumus elemosina faciamus. Nemo itaque dubitet et nemo tardet; quia si nos facimus quod Dominus et Salvator noster ipse precepit, ille sine dubium facturus est nobis quod misit. Ait enim Scriptura: *Abcondite helemosina in corde pauperis*

datum quo illa requirebatur insertio. Quamvis autem duæ illæ formulæ non circa aliud thema versentur quam formulæ LV et LVI Marcullianæ appendixis, sive II et III editionis Sirmondi, ab his tamen styli diversitate ita distinguuntur ut sua individualitate (venia sit verbo) minime fraudulentur, novo testimonio istud confirmantes, nempe, curias sub regibus Merovingicis, quædam sibi vindicasse quæ ad jurisdictionem voluntariam pertinebant.

^a In aliis id genus formulæ legitur *patere*, certe melius; cum autem Codex manuscriptus *pedire*, ne una quidem deliciente littera, exhibeat, nullus superest dubitandi locus. Forsan illa vox aliquando in usu fuerit pro *patere*: quæ tamen conjectura hoc uno exemplo nititur, quin alterum ex ullo monumento vel lexico accessiri possit.

^b Certe legendum habeo.

^c Procul dubio legendum est *patent codices*, quod certe amanuensem minime latuisset, modo litteras vel primoribus labris attigisset. Unde mihi suspicari subit, eundem, duce tantum ignorantia, *pedire* pro *patere* scripsisse superius.

^d Lege *mandatum*, cuius vocis prima syllaba, *man* scilicet, forsân in manuscripto Codice per litteram *m*, signo abbreviationis superscripto, fuerit expressa, sicque obtusum amanuensis acumen effugerit.

^e Vide notam (4) formulæ præcedentis.

et ipsa pro te deprecabitur Domino. Abcondamus ergo hæmosina in corda pauperis ut perveniat nobis deprecatio pauperum ad remissionem peccatorum ^b.

Igitur ego, in Dei nomine ille, venerabilibus fratribus illo et illo. Admovit mihi amor Domini nostri Ihesu Christi et desiderium de illo paradiso ubi iusti habitant, ut me Dominus ibidem participare dignetur, seu et timor gehenne, ut me exinde Dominus eripere jubeat; propterea celo vobis ad die presente, ad mea elemosina faciendo ad pauperis, vel a sacerdotibus, ad missas canendo, dispensando, cessumque in perpetuo esse volo et de juro meo in jure et dominatione vestra transcribo atque transfundo, hoc est: res proprietates meas, tam in civitate illa quam et foras in ipso pago, seu et in alios. Habent ipsas terras cum omni superpositis de longo tanto; similiter in latus et in frontis. Subjungit de ambobus frontis et de ambobus latus terra illius: *etiam et in ipso pago in agro illo portione mea tam terris, mansis, domibus, edificiis, vineis, ^f olivis, silvis, campis, pratis, pascuis, aquis aquarumve decursibus, quicquid in ipsa loca portio mea est, totum et ad integrum, rem inexacta et alia rem quantumcumque visus sum habere aut in antea laborare potuero tam peculium presidium utriusque generis sexus, aurum, argentum, drapalia, ceramen, usentilia, mobile, et in mobilibus quicquid dici aut nominare potest, ubicumque jus sursum habere medietate ad integrum, ita ut ab hodiernum diem habeatis, teneatis et in mea elemosina dispensando liberam et firmissimam ad die presente in omnibus habeatis potestate faciendi. Si quis vero, quod nec fieri credo, si ego ipse aut aliquid de heredibus meis vel ullus quislibet ulla opposita persona qui contra hanc cessione ista venire conaverit, et a me vel heredibus meis defensatum non fuerit, inferamus vobis, una cum socio fisco auri uncias tantas, argentum pondo tanto esse multando; et presentis cessione ista omni tempore firma permaneat.*

IV. • Securitas.

(Ibid. f. 23 v° et 26 r°.)

Dum inter illo et conjugia sua illa, non caritas

^f Inter additamenta quibus Ducangianam collectionem auxere Benedictini, monumentum quoddam videre est, anno 1203 assignatum, in quo *ratum* pro *raptum* ponitur, idque non semel alibi factum, allatis exemplis probat Carpentarius. Hoc autem loco, vice versa, *ratum* pro *ratum* usurpari videtur.

^g Habes hic formulam donationis societati religiosæ factæ, multarum similem quas in collectionibus diplomaticis reperire est. In Codice 4627 bifariam partitur, numero XLII signata.

^h Hæc verba, ad remissionem peccatorum, quamvis in Codice majoribus, iavo et purpureis litteris, instar rubricæ scribantur, tamen ad phrasin integritatem pertinere videntur, ideoque eodem ac reliqua charactera a nobis expressa sunt.

ⁱ Inde satis patet, hanc formulam vel loco in occidentali parte Galliarum sito fuisse destinatum, vel saltem ab exemplari donationis factæ in regionibus oliviferis expressam.

^j Hæc formulæ, in manuscripto Codice numero XLVII signata, trigesimæ libri II Marculli ad litteram consonat, rubrica tantum excepta, quæ apud Marcullum duabus constat vocibus, nempe: *libellum repudii*, cum in exemplari nostro una tantum voce legatur: *securitas*. Cum autem divortii consuetudinem sub prima regum nostrorum stirpe obtinuisse, non nisi paucis formulis comprobetur, hæc etiam recu-

secundum Deo, sed discordia regnat inter illos, et ab hoc pariter conversare minime possunt, placuit utriusque voluntas ut de hac consortio a severare deberent, quod ita et fecerunt. Propterea has epistolas inter se uno tenore conscriptas fieri et adfirmare decreverunt, aut unumquisque ex ipsis, sive ad servitium Dei monasterio aut copolare matrimonium sociare voluerit, licentiam habeat, et nulla requisitione et hoc de parte promissa nihil habere non debeat. Si quis vero, si aliqua pars ex ipsis hoc immutare voluerit, inferat pari suo auri tantum, et decreverunt a proprio consortio siquistrate in eam quam elegerint parte permaneant, stipula[tione] subnixā. Actum illo.

V. ^b *Incipiunt relati.*

(Ibid. 4405, n° 239.)

Quociens quippe causa ministrantes naufragium evenit destitutio cartarum, quod hoc publicis auribus est intuendum, ut qualitor corrumpi a dispositionibus eveniens occasionibus non debui modolari, ob hoc igitur occasum aut eveniente contigit ut domus illius infra urbem villa nuncupante illa a malis hominibus ad incendium fuisset concremata, de qua re inter reliquas res meas dispendium, et instrumenta unde presenti tempore mea possessio esse videtur, tam vendiciones, adfiliaciones ejus, commutationes vel qualibet instrumenta cartarum a me nocitur pervenisse ibidem infra ipsum domum ferunt conbursas. Ideo supplico te, vir apostolice, civitatis illius pontifex, domine episcope, cum tuis venerabilibus abbatibus, vel vos qui de parte publica curam vel sollicitudinem habendi positi estis, ut si se dederit usus causandi adversariorum inimicorum meorum... et vestris intercedentibus verbis, dominicis auribus intueantur, ut per suum regimine nostra in omnibus declaretur justitia.

VI. ^c *Sine rubrica.*

(Ms. de M. l'abbé Michel.)

Ille, rex Francorum, vir inluster. Patriciis, comitibus, tolenaris vel omnibus curam publicam agentibus. Seu oportuna beneficia ad loca sacrarum ecclesiarum vel sacerdotibus præstare non desinimus, hoc nobis procul dubio in æterna beatitudine retribuere confidimus. Igitur cognoscat magnitudo seu ^d utilitas vestra quod nos ad petitionem apostolico viro illo,

denda minime supersedendum duximus. Sicut enim formula XIX eandem quam supradicta Marculli rubricam exhibet, illi et nostræ sensu, non autem stylo similis.

^a In Codice manuscripto formulæ XXX legitur *separare*, unde postea, corrupta latinitatis forma, *severare* factum est; si quis autem ab hac voce verbum nostrum *sever* deducere voluerit, libenter assentiemus.

^b Hæc formula, quamvis nihil novi præ se ferat, multisque scateat mendis, eo saltem jure preclum sibi vindicat, quod antehac inedita, in manuscripto quasi lateret, cum duabus tantum aliis, jam in lucem vulgatis. Cæterum collectiones diplomaticæ nonnullas exhibent formulas ad supplenda instrumenta necessario quolibet casu abolita pertinentes.

^c Hanc formulam domnus *Michel*, in tertia Codicis sui parte literis Merovingicis exaratam asserit, quam et alter Codex, olim Pitheanus, nunc in Bibliotheca Regia servatus, N. 2123, vix abo textu descriptam habet, fol. 450, r°, ubi numerum XLVIII inter formulas obtinet. Eidem formulæ, a Lindenbrogio editæ, numerus XII in eruditii viri formulario præfixus est. Textus autem Lindenbrogianus a textu supradictorum codicum, si initium formulæ utrinque exploretur, in paucis minimisque discrepat, ut ex subjectis variantibus lectionibus patebit.

^d Lindenbrogius legit *ulmitus*.

^e *Urbis Lindenbrog.* et Ms. 2123.

A illius orbis ^a antestite, talem propter nomen domini ejus meritis compellentibus beneficium prestatisse, cognoscite ut annis singulis de carne tanta quot ad lumina ia conpurandum ad Massilia vel per relicos portus infra regno nostro, ubicumque missi sui necrare videntur, vel pro reliqua necessitate discurreritis, hoc desolvere non debeant. Propterea per presentem præceptum decernimus, quod perpetualiter mansurum esse jubemus, ut nullo tolloneo de ipsa tanta carne ipsius pontificum neque in ipsa Massilia, ^f Teloneo, ^g Fussis, Arlatii, Avinione, ^h Sugione, Valencia, Vien[na] Cabillonno, vel per reliquas civitates aut ⁱ paucos, ubicumque in reg[no nostro] teloneos exigitur, nec de navale, nec de carrate eveccione, nec [de rotatico], nec pontatico, nec pulveratico, nec salutatico, nec Crispitatico, nec de saumariis, nec de eo quod homines eorum ad dorsum portant nec ulla) restibutione quod fiscus noster exinde poterit sperare, nec [vos] juniores aut successores vestri de ipsa tanta carne eisdem nos[n] requi[r]atis nec exigatis; sed omnia et in omnibus hoc propter nomen Domini [ipse ponti]fex vel successores sui aut memorata ecclesia domni illius i hoc indultum vel in luminariibus ipsius sancti loci proficiat: quam vero auctor[itas ut] perpetuis temporibus validuram propria manu infra decrevimus (roborare).

VII. ^k *Indiculum ad majorem domum.*

(Ibid.)

Domino inclyto procerique palacio regalis ornatum adque catholicæ universal et [in] Christo filio illo majorem domum, ille, ac si peccator, tamen Deo miserante episcopus. Culminis vestræ agapem nostra extremitas paginale comodo salutis inquirat, in eterna dilectione verum demonstret caritatis affectum. Idcirco salutationem in una qua decet cum eulogiis peculiaris patroni vestro domni illius per presente servo vestro filio in Christo illo, celsitudine vestræ destinare præsumimus, per quam humiliter petimus ut cum affectu a vos recipiantur, quot sunt a nobis amore distinate; remeante vero eodem de vestra proprietate precipio, cum paginale adloquium cognoscere et letificare mereamur.

VIII. ^l *Indiculum ad propinco.*

(Ibid.)

Domna Deo sacrata et mihi carnaliter genetrice et

^f Hanc vocem T majori donandam judicavimus, ut pote quæ civitatem Gallicæ *Toulon*, Latine autem *Teloneum* appellatam significaret. Cui vero libellus *Teloneo* interpretari quasi vocem alicujus Massiliæ regionis determinativam, quod nobis minime probatur, illi pars civitatis designabitur, portum complectens, ubi *Teloneum* solvebatur.

^g Vicus nostrajibus *Fos* nuncupatus, quem Druentia præterfluit.

^h Hic designatur civitas cui nomen vernaculum *Sisteron*. Melius sane scriptum fuisset *Segustrone* vel *Segesterone*.

ⁱ Nonne rectius legeretur *Pagos*? — Hic notandum venit quod, a vocibus de ipsa tanta carne ad finem usque formulæ, textus Michelini Codicis toto cælo differt tam a textu Codicis 2123 quam a Lindenbrogii edito, dum e contra mire consonat capiti xviii Gestorum Dagoberti, ubi mentio fit privilegii ab ipso Dagoberto monasterio Sancti Dionysii concessi, cujus instrumentum non superest.

^j Lindenb. et ms. n. 2123 add. *habeant*.

^k Hæc formula, nec sane lectu dignissima, nec multum formulæ XVIII primæ seriei Baluzianæ absimilis, in secunda parte manuscriptorum domni *Michel* tertium locum obtinet.

^l Id genus formulas exhibet jam citatus domni *Michel* Codex, in prima parte quæ ex collectione Baluziana mutata est. In secunda autem parte ejusdem Codicis quartum ordine locum obtinet.

eplo superna largiente gracia officium pasto- A
Christo sanctæ Ecclesiæ filia illa ille peccator
ns. Commonet nos et affectio carnalis amoris
iclitudo pastoralis cure, ut de vobis sim semper
us. Idcirco has apices parvitatæ meæ ad al-
m vestram direximus cum eologias peculiaris
i vestri, domni illius, per quam petimus ut et
s orare dignetis et quod, Deo miserante, cir-
tur, nobis per vestro... et presente misso in-
re jubeatis.

IX. * *Carta commutationis.*

(Ibid.)

I convenientibus partibus placida definitione
erit, cum honorum hominum fuerit subscri-
firmatum, tunc nec immutandi tribuitur occa-
sulla consurgitur virtus litigii; et idcirco,
is congruentibus, pro commune compendio
, convenit inter illas et illo ut arcas sibi ab
oportunas in ^borumurms commutare deberent, B
re illo; quas arcas eum ingressus egressusque
sibi in invicem tradiderunt, ita ut unusquis
nam accepit habeat, teneat et perpetuo jure
mpicio possideat, vel quicquid exinde facere
t, habeat liberam potestatem. Sig.

X. * *Præcaria.*

(Ibid.)

in suis illis et ille. Et quia inscium non ha-
quod genitor noster in re vestra manere di-
r, et præcariam vobis ferit quam nos simili-
otavimus et signanter firmamus, ut nos ibidem
vestra manere permittat humiliter postula-
red ne possessio nostra vobis heredibusque
præjudicium inferat, hanc præcariam vobis
imus, spondentes quod si ullo unquam tem-
ijus cartulæ condicionem oblitus, in quibuslibet
iis aut ubi a vestris e-edibus ex vestro præ-
verimus imperati, non procuraverimus cum
obedientia adimplere, aut hoc quod possede-
m vestrum esse dixerimus, tanquam præva-
mprobos juxta legum severitatem vestris par-
mponamus, et nos ipsos exinde projeciendos
ullius judicis interpellatione integrum poci-
birium: hæc stipulans stipulati sumus, atque
nus ac quacumque legis mentione firma-
Et si hæc præcaria dinuo renovata non fue-
que alia per triginta annorum spacia seu
t, integram obtineat firmitatem * stipulatione
l.

collectionibus formularum nonnullæ repe-
quæ ad commutationes pertinent. Hanc ordi-
nciam exhibet secunda pars Codicis Miche-

rbum in suo Codice informis sic divinare ten-
mus Michel. Certe locus aliquis hic desi-
sed quis sit vix possumus conjicere; nisi D
ntelligamus, quæ in testamento ad annum 721
lo, et alibi, *Sine-muro* nominatur.

genus formulæ sæpius in collectionibus diplo-
occurrunt. Porro per *precaria* non res, sed
tum rei concedebatur, quorundam officio-
t reditum debitione donataris imposita:
ntiendum de *beneficiis*.

e lectio domno Michel, non tamen sine ali-
itatione, probatur. Forte *ambastia ambastium*
ages ambagium, sicut forma proxima, ita
onsonat, et hoc significat quod *altercationes*
(*contestationes*): sic enim *ambages* interpretatur
ius.

cariorum instrumenta singulis quinquenniis
antur, ne quis scilicet diuturniorem posses-
ad ipsum proprietatis jus præscribendum
tur. Plurisque autem id genus instrumentis
speciali cavebatur ne, vel deficiente reno-
, aliud præter jus præcarium possessor ha-

XI. † *Mandatum.*

(Ibid.)

Domino magifico fratri illo illo. Rogo injungo-
que caritati tuæ ut ad vicem meam Beturegas ci-
vitatem accedas, et apud defensorem vel curia pu-
blica epistolam donationis, quam de omne corpore
facultatis meæ ad monasteria aut ubicumque mea
decrevit voluntas conscripsi, gestis municipalibus
facias allegare, et quicquid exinde egeris gesserisque
apud me ratum et beneplacitum esse recognoscas,
et de prosecutione celebrata mihi rescribere non
graveis, sti-pl.

XII. * *Securitas.*

(Ibid.)

In Christo Filio illo, ille episcopus. Non est inco-
gnitum quod res nostras, quas ex benignitate Dei
percipimus, aurum, argentum, vestimenta vel reli-
quas species quas in ^brecisturio nostro.... (notæ
ironianæ).... in tua dominatione habuisti, in omni-
bus apud nos rationem deduxisti et in nullo te inve-
nimus negligenter; propterea hanc securitatem tibi
emisimus, ut omni tempore exinde ductus et securus
resedeas, tam tu quam et juniores tui, et nullam
de heredibus nostris vel ecclesiæ nostræ successo-
ribus pertimescatis relictione. Quod qui adtempta-
verit et conaverit facere, inferat vobis una cum
sacratissimo fisco auri libram argenti pondus, et
presens securitas firma permaneat stipulatione.

XIII. † *Ad archepresbyterum institutum.*

(Ibid.)

In Christo venerabili fratri illi, ille archidiaconus.
Conperta fide et conversatione tua seu et sollertiam
mentis, ideo committimus tibi vico illo, res ejus, ac
ministerium hujus in Dei nomine credimus præpo-
nendum, ut ibi archepresbyterie curam indesinenter
agnoscas, serves composita, diruta restaures, popu-
lum tibi commendatum assidua foveas prædicatione.
Ita age ut ordinationem nostram ornes et in antea te
reprobum inveniri non patiaris, sed meliora tibi
communicentur.

XIV. † *Sine rubrica.*

(Ibid.)

Anno xiiii regni domini nostri illius gloriosissimi
regis, sub mense illo, gesta habeta hapud virum
laudabilem defensor necnon et ordo curiæ adstanti-

beret: quod et in nostra formula factum est.

† Huic formulæ tredecimus locus tribuitur in
secunda parte Codicis Michelini. Mandatum vero
continet, quo quis apud curiam exhibito, regestis
inseri requisiverit instrumentum donationis quale
in formula II superius adumbratur. Forte etiam
hoc mandatum ad formulam XIV, infra edendam
respicit.

‡ Hæc formula in secunda parte Codicis domni
Michel quatuordecima numeratur. In formularis
editis aliæ occurrunt formulæ: *securitatum* delibera-
tionumque a personis rationum reis sive depositariis
habitarum.

‡ Huic lectioni assentit domnus Michel, quin tamen
omni hæsitacione careat. Hac autem voce, quocumque
modo scribatur, certum est locum deposita servando
destinatum significari.

† Id genus formulas in collectionibus editis non
novimus. Huic autem, in secunda parte manuscripti
Michelini, locus quindecimus tribuitur.

† In Codice domni Michel præcedentem nostram
subsequitur hæc formula, notis ironianis quinque
linearum spatio intercedentibus. Ibi vero antiquiori-
bus litteris carolovingicamque ætatem prodentibus
exarata videtur; cæterum ejusdem generis est ac
formula I superius edita. Videsis notam (†).

huc honoratis vel curialibus necnon a gressis qui a vicem magistratus agere videntur, ille dixit : quæso a te, optime defensor, vel vos; ordo curiæ, ut mihi codicis publicis potere præcipiatis quia habeo gestorum allegationem cupio roborare. Defensor et ordo curiæ dixerunt : pateant tibi codicis publici in hæc civitatem, ut mos est : prosequere quæ optas. Vir magnificus ille dixit : rogator meus ille per mandatum suum superavit donationem illa quam in basilica domni illius vel nepote suo illo pererogavit ut ipsam donationem apud laudabilitatem gestis municipalibus debiam adlegari. Defensor et ordo curiæ dixerunt : mandatum idem quod te habere dicis in publico proferatur et ibidem recensatur quæ recensendum rogasti. Quo recensito, defensor et ordo curiæ dixerunt : quia donationem vel mandatum legaliter concriptum est et recitatum, quid adhuc amplius vis sine tua injuria ac dicere non moreris. Ille dixit : quia donationem vel mandatum solemniter concriptum nobis est recitatum, specialiter peto, ut possit esse in integrum firmatum, gesta hæc manus vestras subscriptionibus roboratis. Et defensor et ordo curiæ dixerunt : gesta, sicut mos est, a nobis specialiter constat esse subscripta ; quid adhuc amplius vis, vir uagane ? Ille dixit, quod gesta, cum fuerit concripta que a vobis subscripta, mihi ex more tradatur.

XV.

[Hanc formulam ex Codice Bibliothecæ Regiæ n. 4629 exscriptam, ne uno quidem apice neglecto, edimus. Nec fateri piget, nobis in hoc præstando vitam travisse facemque prætulisse doctissimum Pardessus, qui primus supra dictum Codicem exploravit, descriptis, ipsamque formulam ex illo erutam vulgavit anno 1840.]

Consuetudinis læcū indulgentia prestans ut quocienscūq; unicuiq; insiccate parte adversa vel p̄ negligentia a iū casu fragilitatis t̄iger' opor-
tuit eū auribus publicis innosci. Igit' opti

^a Forte legendum *juratis*, quod quidem in medio ponere volumus, non ultra modum conjecturæ nostræ indulgentes. Quidquid autem de nomine statuat, viros curialibus adjunctos aut curiam vicarios hic designari constat.

^b Hic observat dominus Pardessus amanuensem nitidissimè scripsisse *culo*, quibusdam litterulis syllabæ ut superpositis, quas *ne*, vel *rio*, vel etiam *ria* interpretari licet. In hujus itaque vocis divinatione, ut ipse fatetur, cæcutiens, albo tantum spatio ipsam notare in sua interpretatione maluit, quin tamen omnibus conjecturis abstineret. Si enim, inquit, *cuncto* legere volueris, tunc verba illa *cuncto clerorum* tibi intelligere licebit de collectione, cœtu, sive congregatione sacerdotum ecclesiæ Sancti Stephani, cui præter Metropoleos titulum, forte et pars aliqua jurisdictionis voluntariæ ad curiam pertinentis con-

me defensor vel curia publica seo et cuto cleroru scti stephani ac uiris magnificis betorice civitatis Ego illi emanens in pago bitorico in villa illa engū catis obtine defor ille bitorice civitatis seo et illo profensore vel alie quāpluris me obidien e ūro illi propterea sugirendo vobis disoposo ut pietatis vri triduū apensionis secundū lege consuetudinis quod ego ibidē custodiui pietatis uræ mihi affirmare deberitis quod ita et fecistis ut de id quod in ipsa strumta habebat insertum tunc tēmpore vestre misericordiā nostra defensionē ut adju toriū ut l x ū periat erigat potius qua in ledat stipulationē subnexa.

^b Quod sic legendum in interpretandumque arbitratur eruditissimus Pardessus (*Bibliothèque de l'École des Chartes, tom. I, pag. 219*) :

Consuetudines legum indulgentiam præstant ut quotiescumque unicuique, instigante parte adversa, vel per negligentiam aliquam, caens fragilitatis contigerit, oportet eum auribus publicis innosci. Igitur, optime defensor, vel curia publica seu et ^b ... clericorum sancti Stephani ac viri magnifici Bituricæ civitatis, ego ille commanens in pago Bituricæ civitatis, seu et illo profensore vel alii quam plures, me obediēte, viro ^c illo : propterea suggerendo vobis depono ut pietatis vestri triduum apensionis, secundum legem consuetudinis quod ego ibidem custodivi, pietatis vestræ mihi affirmare deberitis, quod ita et fecistis ut de id quod in ipsa instrumenta habebat insertum tunc tempore vestram misericordiam nostram defensionem velut adiutorium ut lex non pereat, erigat potius quam incedat stipulationem subnexam.

^c petebat ; si autem, addit ille, superioribus signis *cuto* insertis, curiatus legere tentaveris, eundem fere sensum efficies : curiatus enim Ducaugio accipitur pro curia, senatus.

^e Siglum ill., in manuscripto Codice exaratum, *illustri* vel *illustrissimo* posse interpretari monent dominus Pardessus, quem tamen inspecta errorum litterarum vestigia moverunt ut conjiceret, primum quidem *illustri* scriptum fuisse, hoc vero amanuensem spontanea characterum erasione correxisse, ut litteris superscriptibus pronomen *illo* (Gallicè *un tel*) repræsentaretur. In formulis enim, generaliter loquendo, nomina propria nec reperiuntur nec reperiri debent, ad essentialiam enim illarum pertinet ut personis et locis quibuslibet accommodari possint. In plerisque igitur id genus instrumentis, nominibus propriis pronomina *ille*, *illa* substituuntur.

FORMULÆ ANTIQUÆ

DE EPISCOPATU,

QUARUM OLIM USUS FUIT SUB PRIMIS REGIBUS.

I. Clori plebisque viduata civitatis preces ad regem pro episcopo institundo.

^b Suggestio piissimo ac præcellentissimo domino illi regi a servis suis, quorum subscriptiones et signacula subter tenentur inserta. Principalitatis, etc. (*Marculf.*, l. I, c. 7).

^a Vide præfationem Sirmondi in has Formulas Conc. Gall., tom. II, pag. 635.

D II. Præceptum regis de episcopatu, ad episcopum designatum.

^c Ille rex illustri viro ill., aut venerabili viro ill. Dum, juxta Apostoli dictum, omnis potestas sublimatur a Domino, etc. (*Formul. Landenbrog. c. 4*).

^b Sirmondus, Conc. Galliæ tom. II, pag. 635.
^e Ibid., pag. 636.